

КОРУЧКА ЧЕМЕРНИКОПОДІБНА – РІДКІСНИЙ ВИД РОСЛИН

Клименко Г. О., к.б.н., доцент

Романько Т. М., студ. 4 курсу ФАТП, спец. «Екологія»

Супрунєнко С. М., студ. 5 курсу ФАТП, спец. «Екологія»

Коручка чемерникоподібна (*Eipactis helleborine* (L.) Crantz) – рідкісна багаторічна рослина родини Зозулинцеві, занесена до Червоної книги України. Лікарська та декоративна культура.

Трав'яниста рослина 20-100 см заввишки, гемікриптофіт. Кореневище коротке. Стебло пряме, добре улиснене. Листки (4-10 штук) яйцеподібноі або ланцетної форми, з дуговим жилкуванням.

Суцвіття — густа китиця, що складається з 12-50 зеленкувато-пурпурових або блідо-рожевих квіток. Приквіткі ланцетні. Зовнішні листочки оцвітини яйцеподібно-ланцетні, 10-13 мм завдовжки, внутрішні — коротші і ширші. Губа коротша від інших листочків оцвітини. Зав'язь слабо опушена. Плід — видовжена коробочка. Насіння дрібне, пилоподібне, в кожному плоді міститься близько 10 000 насінин (Червона книги..., 2009).

Ареал виду широкий, він охоплює помірні та субтропічні зони Європи, Азії та Північної Африки. Це найпоширеніша орхідея Центральної Європи, вона занесена і до Північної Америки, де також прижилася. В Україні цей вид зустрічається у Карпатах, лісовій, лісостеповій зоні, Гірському Криму. В степовій зоні він зростає лише по лісовим островцям, розкиданим вздовж берегів великих річок. Коручка чемерникоподібна (*Eipactis helleborine* (L.) Crantz) зустрічається у хвойних, мішаних та листяних лісах, в тому числі і вторинних. Цю рослину знаходили навіть на покинутих терриконах.

Рослина тіньолюбна, надає перевагу помірно зволуженим ґрунтам, багатим на вапно, але не вимоглива до їх родючості — зростає як на добре угноєних, так і на бідних. Кореневище цієї орхідеї утворює мікоризу.

Розмножується насінням і вегетативно (кореневищем). Квітне у червні-вересні. Запилення відбувається за допомогою мух, мурах, жуків, джмелів. Плодоносить у липні-жовтні. Насіння переноситься вітром на далеку відстань. Відомі гібриди цього виду з коручкою болотною, пурпуровою, дрібнолистою, темно-червоною і булаткою великоквітковою.

Коручка чемерникоподібна (*Eipactis helleborine* (L.) Crantz) занесена до Додатку II Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). За межами України охороняється у Польщі. В Україні охороняється у наступних заповідниках, національних парках: Карпатському, Канівському, Поліському, Ялтинському, гірсько-лісовому, Карадазькому, Рівненському, «Мис Март'яна», «Розточка», «Медобори», Карпатському, Шацькому, Вишницькому, Ужанському, «Синевір», «Подільські Таври» та «Святі гори» (Собко, 1989).

Рослина доволі стійка до антропогенного навантаження, на скорочення чисельності впливають переважно зміна середовища та безпосереднє винищення заради букетів.

Коручку чемерникоподібну *Eipactis helleborine* (L.) Crantz інколи вирощують як лікарську та декоративну рослину, зокрема в Україні цей вид можна побачити в Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка, в ботанічних садах Харківського, Донецького, Чернівецького університетів.

В Україні *Eipactis helleborine* поширена в — Карпатах, лісовій, лісостеповій, степовій зонах. Адміністративні регіони: Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Запорізька, Чернівецька, Хмельницька, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Херсонська, Донецька, Луганська, Одеська, Крим. Чисельність та структура популяцій: Популяції від кількох до ста особин. За віковою структурою переважно нормальні неповночленні, з правостороннім віковим спектром. Причина зміни чисельності: порушення екоотопів (суцільні вирубки, надмірна рекреація) (Лисак, 2013).

Є досить поширеним видом на території Новгород-Сіверського Полісся та охороняється у багатьох заказниках (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Урочище Нечимне», гідрологічна пам'ятка природи «Озеро Добре», ботанічний заказник загальнодержавного значення «Сумський» та ін.). Спородично зустрічається на території Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський». Для популяцій *E. helleborine* взагалі, властиві широкі коливання чисельності особин, при цьому на антропогенно порушених місцезростаннях флуктуації вище, ніж на заповідних.